

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולמן בן הרב ישראל זצ"ל

דיכת תבלין ומלח

י"ד א' משנה: בית שמאי אומרים: תבלין נדוכין במדוך של עץ (ולא של אבן, והוא שינוי מועט). והמלח (הגס שצריך לדוכו), בפך (חרס) ובעץ הפרור (והוא שינוי מרובה). ובית הלל אומרים: תבלין נדוכין כדרכו, במדוך של אבן. והמלח, במדוך של עץ (בשינוי מועט).

דכולי עלמא מיהת מלח בעיא שנוי. מאי טעמא?

רב הונא ורב חסדא -

חד אמר: כל הקדרות כולן (כל מיני תבשיל) צריכות מלח (ומאתמול ידע דאיבעי ליה לדוכה), ואין כל הקדרות צריכות תבלין (ואדם אינו יודע מה יעלה בלבו לאכול מחר).

וחד אמר: כל התבלין מפיגין טעמן (אם ידוכם מאתמול), ומלח אינה מפגיגה טעמה.

מאי בינייהו? איכא בינייהו דידע מאי קדרה בעי לבשולי¹ אי נמי במוריקא².

אמר רב יהודה אמר שמואל: כל הנדוכין נדוכין כדרכו.

ואפילו מלח?! והאמרת מלח בעיא שינוי!

הוא דאמר כרבי מאיר (בברייתא, שמתיר אפילו דיכת מלח כדרכו)³.

אמר ליה רב אחא ברדלא לבריה: כי דייכת (מלח), אצלי אצלויי ודוך (הטה המדוכה על צדה. דסבר כשמואל דאמר נידוכת כדרכה במדוך של אבן, ומיהו שינוי זוטא בעי לשינוי).

רב ששת שמע קל בוכנא. אמר: האי לאו מגוויה דביתאי הוא (אינו מתוך ביתי, שאסרתי עליהם לדוך במדוך של אבן בלא שינוי).

ודלמא אצלויי אצלי?

דשמעיה דהוה צליל קליה (ואילו היה מכה בהטייה באלכסון, לא היה קולו צלול).

ודלמא תבלין הוו (שאינם צריכים שינוי)?

תבלין נבוחי מנבח קלייהו (כשהגרורים נשברים נשמע קולם).

¹ ללישנא קמא בעי שינוי, ללישנא בתרא לא בעי שינוי. רש"י.

² תבלין של מוריקא איכא בינייהו, שיש קדרה שמתבלין אותה בכרום, ואינו מפיג טעמו אם נדוך מבעוד יום, והוא לא היה יודע מה יבשל מחר. ללישנא בתרא בעי שינוי, ללישנא קמא לא בעי שינוי. רש"י.

³ דתניא, אמר רבי מאיר: לא נחלקו בית שמאי ובית הלל על הנדוכין, שנדוכין כדרכו ומלח עמהן. לא נחלקו אלא לדוכה בפני עצמה (כדרכה כשאר תבלין), שבית שמאי אומרים: מלח בפך ובעץ הפרור (על ידי שינוי, ולא כדרכה). לצלי (דהיינו דבר מועט), אבל לא לקדרה. ובית הלל אומרים: לכל דבר (נידוכת כדרכה, ואפילו לקדירה. דהיינו שחולקים בתרתו). גמרא ורש"י.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

שיטות הראשונים

החובה לעשות שינוי בדיכת תבלין ומלח: הקשה הר"ן, דעל כרחין דיכת תבלין ומלח מלאכת אוכל נפש היא ולא מכשירין,⁴ ואם כן, שינוי זה למה, דהא באוכל נפש עצמו לא חלקו בין אפשר ללא אפשר! ותיירץ, שמתוך שאדם עשוי לדוך תבלין ומלח לימים הרבה, ואיכא למיחש דמיתחזי כעביד לצורך חול, אסרוה עליו בלא שינוי.⁵

דיכת מלח: הרי"ף פסק כשמואל, דכל הנדוכין נדוכין כדרכן ואפילו מלח. והא דרב אחא ברדלא דאמר אצלי ודוך, במלחא; אבל תבלין, לא בעי הצלחה. וכן פסקו רמב"ם, רשב"א,⁶ ושו"ע.

דיכת תבלינים: הרי"ף השמיט דברי רב הונא ורב חסדא.⁷ וכתב הרא"ה דלא חיישינן ללישני דלעיל, ונקטינן בתרוייהו לקולא.⁸ ודעת תוספות, בעל המאור, ורא"ש, דנקטינן כחומרא דהני תרי לישני.⁹ והרמב"ם פסק כלישנא בתרא.¹⁰ וכתב בהגהות סמ"ק: ונהגו העולם כששוחקין פלפלין ביום טוב במדוך של אבן, לעשות שינוי קצת.¹¹ השו"ע פסק כרמב"ם. והרמ"א כתב שנוהגים לשנות קצת בדיכת תבלין, ושכן ראוי להורות.¹²

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות יום טוב, סימן תקד)

א. דְּכִין אֶת הַתְּבַלִּין כְּדַרְכָּן, שְׂאִים יְדוּךְ אוֹתָם מִבְּעוֹד יוֹם יְפִיג טַעֲמָן; אֲבָל מֶלַח אֵינוֹ נְדוּךְ בְּיוֹם טוֹב, אֲלֵא אִם כֵּן הָטָה הַמְכַתְּשֵׁת אוֹ שִׂידוּךְ בְּקַעְרָה וְכִיּוֹצֵא בָּהּ, כְּדִי שִׂישְׁנָהּ, שְׂאִים שְׂחַק הַמֶּלַח מֵעֵרֵב יוֹם טוֹב, לֹא יְפִיג טַעֲמוֹ. וְאֵין שׁוֹחֲקִין אֶת הַפְּלִפְלִין וְלֹא אֶת הַחֲרָדֵל בְּרַחֲמֵי שְׂלָהֶם, מִשּׁוּם דְּהוּי כְּעֵבֶדִין דְּחָל; (אֲלֵא) דָּךְ אוֹתָם בְּמְדוּכָה, כְּכֹל הַתְּבַלִּין. הַגָּה: וּמִיָּהוּ נוֹהֲגִין לְשַׁנוֹת קֶצֶת בְּדִיכַת תְּבַלִּין, (הַגְּהוֹת מִיְּמוֹנֵי פ"ג בְּשֵׁם סְמ"ג), וְכֵן רָאוּי לְהוֹרוֹת.

⁴ דלא אשכחן מכשירין שאפשר לעשותן מערב יו"ט דלשתרו בשינוי, ומלח הא אפשר (לעשות מאתמול)! ר"ן.

⁵ אלא שהתירו בתבלין לפי שלא פשע כשלא דך מאתמול, אי משום שמפיגין טעמא, ואי משום דלא ידע מאי קדרה בעי בשולי ואין כל הקדרות צריכות תבלין. אבל כל היכא שהיה לו לדוך ולא דך, החמירו להצריכו שינוי, שמא יחשוב הרואה דלצורך חול קא עביד. ודמאי לבקוע עצים דאמרינן לקמן (ל"א א') דבעי שינוי, מפני שדרך בני אדם לבקוע לימים הרבה ומיחזי כמאן דעביד לצורך חול. ר"ן. וראה להלן, ריש פרק אין צדין, דקצירה וטחינה ובצירה וסחיטה וצידה, אף על פי שהם מלאכת אוכל נפש אסרום חכמים. וכן נפסק בשו"ע (או"ח תצה"ב). וראה משנ"ב (ס"ק יג).

⁶ והרא"ה כתב שמה שאמר ליה רב אחא ברדלא לבריה כי דייכת, אצלי אצלווי ודוך, חומרא יתירה בעלמא הוא דעביד במלח. וכן ביאר הר"ן בדעת הרי"ף. והב"י (או"ח תקדא), ביאר בדעת הרי"ף שהוא מעיקר הדין. וכתב שכן נראה מדברי הרמב"ם.

⁷ והר"ן וב"י האריכו בביאור השמטתו.

⁸ ולפי זה, רק מלח ומוריקא דידיע מאי בעי לבשולי, בעי שינוי, לדוך במדוך של עץ.

⁹ ולפי זה מלח ומוריקא בעי שינוי, וכולהו תבלין נמי, היכא דידיע מאי קדרה בעי בשולי.

¹⁰ שתבלין לא בעי שינוי משום שמפיג טעמו. ואף אם ידע מאי קדירה בעי לבשולי. כשיטתו בכל מקום לפסוק כלישנא בתרא. ועיין פיה"מ לרמב"ם סוטה (פ"ב, מ"ד). ע"פ ביאור הגר"א (תקד ס"ק א).

¹¹ או דרך הטייה או לדוך מעט מעט. ושמא היינו טעמא, משום דמתוך כך הם זכורים שלא לדוך יותר מן הצורך ליום טוב. הגהות סמ"ק.

¹² או"ח תקדא. זה לשון דרכי משה (תקד, אות ב): ונראה לי דכן יש לנהוג, דבזה יוצאים גם כן דעת התוספות דמצריכים שינוי. אמנם המג"א הבין שהרמ"א פסק כהגהות סמ"ק (ולפי זה, אפילו לא ידע מאתמול שיצטרך להם, אסור לדוך ללא שינוי). אבל ביאור הגר"א (ס"ק ה) חלק עליו, וכתב שדעתו לפסוק כתוספות (ולפי זה, אם לא ידע מאתמול, מותר לדוכו כדרכו. וכן מבואר בפסקי הגר"א). והמשנ"ב (ס"ק יא) משמע שמיקל מעיקר הדין כהגר"א, עיי"ש. מקורות: רמב"ם (שביתת יום טוב ג"ב). תוספות (י"ד א', ד"ה איכא). רשב"א (שור"ת, ח"א ס' תרפד). רא"ש (ס' כא). בעל המאור (ו ב ברי"ף; הו"ד ברא"ש, רבינו ירוחם ור"ן). ר"ן (ו ב ברי"ף, ד"ה וכתב). רבינו ירוחם (תולדות אדם וחווה, נתיב ד, ח"ב). הגהות סמ"ק (מצוה קצד, הגהה א).

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

כתישת תבואה ביום טוב

(י"ד א') **תנו רבנן:** אין עושין טיסני (ביום טוב¹³), ואין כותשין במכתשת.

(ומקשה) תרתי?¹⁴ (ומתיר) הכי קאמר: מה טעם אין עושין טיסני, לפי שאין כותשין במכתשת.

ולימא אין כותשין במכתשת (ואנא ידענא דתו לא מתעביד טיסנא)!

אי תני אין כותשין במכתשת, הוה אמינא: הני מילי במכתשת גדולה, אבל במכתשת קטנה, אימא שפיר דמי (אפילו טיסני), קא משמע לן.¹⁵

והתניא: אין כותשין במכתשת גדולה, אבל כותשין במכתשת קטנה!

אמר אביי: כי תניא נמי מתניתא מכתשת גדולה תניא.¹⁶

(י"ד ב') רבא אמר: לא קשיא הא לן, והא להו.¹⁷

רב פפי אקלע לבי מר שמואל. אייתי ליה דייסא ולא אכל.

(ומקשה) ודלמא במכתשת קטנה עבדוה?

(ומתיר) דחזייה דהוה דייק טפי.

(ומקשה) ודלמא מאתמול עבדוה?

(ומתיר) דחזייה דהוה קליף צהריה (צוהר מראיתו היה קלוף ולבן).

ואי בעית אימא, שאני בי מר שמואל דאיכא פריצותא דעבדי.

שיטות הראשונים

מה טעם אין עושין טיסני, לפי שאין כותשין במכתשת: כתב הר"ן, מוכח בגמרא דלאו דוקא טיסני אלא הוא הדין טרגיז, שהוא לחלק חדא לתלת, וחלקא, שהוא נחלק לשניים.¹⁸

¹³ שטורח גדול הוא שכותש החטין עד שנחלקים לארבעה, כדאמרינן במועד קטן (י"ג ב'). רש"י.

¹⁴ שני דברים יש כאן, לא זה דומה לזה, קתני: אין עושין טיסני, הא חלקא ודייסא שפיר דמי, דאין טרחן מרובה, והדר תני: אין כותשין כלל! רש"י.

¹⁵ אין עושין טיסני כלל, לפי שאין כותשין שום כתישה במכתשת, והך מכתשת, על כרחיך לא שנה גדולה ולא שנה קטנה, מדתני רישא אין עושין טיסני כלל. רש"י.

¹⁶ ולא תימא מה טעם קאמר, אלא תרתי קתני, והכי קאמר: אין עושין טיסני כלל, אפילו בקטנה. ואין כותשין שאר כתישות במכתשת כגון דייסא, וסתם מכתשת בגדולה קא מיירי. רש"י.

¹⁷ לעולם מה טעם קאמר, ובקטנה נמי קאי. וקאמר: אין כותשין כלל, ודרמינן עלה אבל כותשין כו', הא לן, דלית לן עבדי דמזולזלי. הא להו, דאית להו עבדי דמזולזלי, ועושין בגדולה, ואומרים בקטנה עשינו. רש"י.

¹⁸ אלא להכי נקט טיסני, לגלויי דכי תנא אין כותשין במכתשת לאו בגדולה בלחוד קא אסר, אלא אפילו בקטנה. דכי היכי דבטיסני ליכא ספיקא, שמתוך שטרוחתן מרובה אסור אפילו בקטנה נמי, הכי נמי בחלקא וטרגיז. מקורות: ר"ן (ו ב ברי"ף, ד"ה מה טעם).

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

עשיית טיסני בחוץ לארץ: רש"י פירש שטיסני הוא שכותש החטים עד שנחלקים לארבעה, והוא טירחא גדולה. ומבואר בסוגיא לכאורה, דלרבא דאמר בארץ ישראל אסור בין גדולה בין קטנה, ובחול"ל שרי בקטנה, גם טיסני מותר. אמנם **המאירי** כתב, 'וכלל הדברים, אין עושין טיסני אף בקטנה. ושאר כתישות אף בקטנה מותרת.' וכן משמע בר"ן. ואילו שאר הראשונים לא הזכירו חילוק בין טיסני לשאר דברים. וכן השו"ע סתם דבריו.¹⁹

לא קשיא הא לו, והא להו: רש"י ביאר שבבבל אין עבדים המזלזלים, ובארץ ישראל יש עבדים שמזלזלים, ועושים בגדולה ואומרים בקטנה עשינו. וכן ביארו **תוספות**, **אור זרוע**, **עיטור**, **רא"ה רי"ד** ו**ריא"ז**. אך הרמב"ם פירש שבארץ ישראל קטנה אסור, שהתבואה שלהם טובה, ואם כותשים אותה מערב יום טוב, אין בכך הפסד.²⁰ וכן כתבו **סמ"ג** ו**סמ"ק**. ואילו **הראב"ד** כתב הטעם, שבני בבל עיקר תבשיליהם דייסא, והיו עושים אותה במדוכה גדולה, והקטנה היא להם שינוי גדול. משא"כ לבני ארץ ישראל, די להם כל הימים בקטנה, ואינה שינוי.²¹ וכן כתב **הרשב"א**. והשו"ע לא הכריע, ופסק שכיון שאין יודעים מה נקרא גדולה ומה קטנה, אסור הכל.²²

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות יום טוב, סימן תקד)

ג. אין כותשין הריפות במכתשת גדולה, אכל כותשין במכתשת קטנה שזה הוא השנוי שלה; ובארץ ישראל, אפלו בקטנה אסור; וכיון שאין אנו יודעים עכשו מה נקראת גדולה או קטנה, יש לאסור הכל. הגה: ומתיר לגרר גבינה ביום טוב על הפלי שהוא מורג חרוץ, מיהו צריך שנוי מעט, כמו דרכת מלח (ריב"ש סימן קפ"ד); והוא הדין מצות, בלא שנוי, משום דאין טחינה באכלין שהיו טחונין תחלה (מהרי"ל).

דיני בורר ביום טוב

(י"ד ב') **משנה:** הבורר קטניות ביום טוב - בית שמאי אומרים: בורר אוכל, ואוכל. ובית הלל אומרים: בורר כדרכו בחיקו בקנון ובתמחוי. אבל לא בטבלא ולא בנפה ולא בכברה. רבן גמליאל אומר: אף מדיח (במים) ושולה

¹⁹ או"ח תקד, ג. ומשמע מסתימת הדברים, שכשהותרה כתישה במכתשת קטנה, אף טיסני בכלל ההיתר. וראה ביה"ל (ד"ה אין כותשין) שנשאר בצ"ע. מקורות: ר"ן (הנ"ל, ו ב ברי"ף, ד"ה מה טעם). מאירי (חידושי, י"ד ב', ד"ה רבא אמר, בסופו).

²⁰ וכתב הב"י (או"ח תקד, ג), שלפי דבריו, בתבואת חוץ לארץ שאינה יפה, אף על גב דאיכא עבדי, שרי. ומיהו מדברי הרי"ף (ז א) משמע דסבירא ליה, דהיכא דאיכא עבדי, אסור. שכתב, הא דאיתא בגמרא רב פפי איקלע לבי מר שמואל איתו ליה דייסא ולא אכיל וכו', ואיבעית אימא שאני בי מר שמואל דאיכא פריצותא דעבדי, אלמא דסבירא ליה, דהיכא דאיכא עבדי, חיישינן. ושמא יש לחלק בין היכא דאיכא סתם עבדי, להיכא דאיכא פריצותא דעבדי.

²¹ וכתב המגיד משנה: ולפי דבריו כל מקום שאין רגילין הרבה בדייסא הרי הוא כארץ ישראל.

²² או"ח תקד, ג. אמנם הפרי חדש כתב: איברא שכן כתב הטור, אבל אינו מחוור, שהרי פירש רש"י (י"ד א', ד"ה אבל כותשין בקטנה) דהוי כלאחר יד, דאינה אלא לתבלין. וכן דעת הרי"ף והרמב"ם והרשב"א, דקטנה מקרי כל שאין דרך לכתוש בו הריפות בשאר ימות השנה מרוב קטנותה, וכן עיקר להקל במידי דרבנן. עכ"ל. והו"ד בביה"ל (ד"ה וכיון, עיי"ש).

מקורות: תוספות (י"ד ב', ד"ה רבא). אור זרוע (סי' שלט). רי"ד (פסקיו, ד"ה אמר רבא). ריא"ז (הלכה ה, סעי' ה). עיטור (עשרת הדיברות, הל' יום טוב). רא"ה (י"ד ב', ד"ה רבא). רמב"ם וראב"ד (הל' שביתת יום טוב ג, ג, והשגות). רשב"א (עבוה"ק, בית מועד, א, ז). סמ"ג (לאוין עה). סמ"ק (מצוה קצד).

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

(הפסולת הצפה למעלה).²³

תניא: אמר רבן גמליאל: במה דברים אמורים (דשרו בית הלל ליטול פסולת ממש ולהשליך)? כשהאוכל מרובה על הפסולת. אבל פסולת מרובה על האוכל, דברי הכל נוטל את האוכל, ומניח את הפסולת.

(ומקשה) פסולת מרובה על האוכל, מי איכא מאן דשרי?!

(ומתריץ) לא צריכא, דנפיש בטירחא, וזוטר בשיעורא.

שיטות הראשונים

ובית הלל אומרים בורר כדרכו: דעת הרשב"א, דבורר לא הותר ביום טוב, ולא הוי כשאר מלאכות אוכל נפש כאפיה ובישול. ומה שהתירו בית הלל לברור ביו"ט פסולת מתוך אוכל, משום שגם בשבת אין בזה חיוב חטאת, כשבורר פסולת מתוך אוכל לאלתר. ודעת המגיד משנה דביו"ט הותרה מלאכת הברירה, כמלאכת הבישול והאפיה, שמותר לבו ביום.²⁴ וכן נראה מדברי השו"ע והרמ"א.²⁵

אבל לא בטבלא ולא בנפה ולא בכברה: רשב"א לשיטתו ביאר, מפני שיש בזה בשבת חיוב חטאת, לא רצו להתירה ביום טוב.²⁶ ורש"י והמאירי ביארו טעם האיסור, מפני שנראה כבורר לאוצר.²⁷ וכן נראה מדברי השו"ע והרמ"א.²⁸

פסולת מרובה על האוכל: בגמרא אמרינן, דבפסולת מרובה, דברי הכל נוטל את האוכל. ומקשה, מי איכא מאן דשרי. רש"י, תוספות, אור זרוע, ורא"ש פירשו, דודאי לכולי עלמא אסור ליטול אפילו האוכל!²⁹ רי"ף, רמב"ם, רשב"א, רא"ה,

²³ רא"ה פירש (ד"ה רג"א - השני): ואע"ג דעובדין דחול (ומיקל מבית הלל). ומאירי פירש (י"ד א', ד"ה אמר המאירי המשנה השלוש עשרה) שרבן גמליאל (בגירסת המאירי: רשב"ג) להחמיר (על בית הלל) בא, שאינו בורר אלא מדיח ושולה, שאין בו טורח יותר. ואין גורסין 'אף' מדיח ושולה, אלא מדיח ושולה.

²⁴ וכתב כן בדעת הרי"ף ורמב"ם.

²⁵ או"ח תקיב. על דברי השו"ע שבורר כדרכו ביו"ט בחיקו ובתמחו, הגיה הרמ"א אם רוצה לאכלו בו ביום. וכתב המשנ"ב (ס"ק ז) בשם המג"א ואחרונים לבאר, דלא אתי לאפוקי אם דעתו לאכול למחר, דבזה פשיטא שאסור לעשות שום הכנה למחר, אלא אשמועינן דאפילו אין דעתו לאכול לאלתר, דבשבת כי האי גוונא חייב חטאת, קמ"ל דשרי. וכדעת המגיד משנה, דאין איסור בורר ביו"ט בזה מן התורה, כיון שהוא צורך אוכל נפש, וכאופה ומבשל. מקורות: רשב"א (עבוה"ק בית מועד, אה). מגיד משנה (הל' שביתת יו"ט ג,טו). וראה עוד להלן, כ"ט ב', סוגית 'ניפוי קמח ביום טוב' ובשיטות הראשונים.

²⁶ ולמד מזה, שכל מה שיש בשבת חיוב חטאת, כגון בורר להניח לבו ביום, אפילו ביום טוב אסור.

²⁷ שכן דרך הברירה בכלים אלו, לימים רבים. ולדבריהם, ביום טוב אין חילוק בין בורר לאלתר לבורר לבו ביום, וכדעת המגיד משנה, שהזכרה לעיל, שדינו כאופה ומבשל שמותר לאכול בו ביום.

²⁸ או"ח תקיב. כן נראה מהב"י וסתמת השו"ע. וכן ביארו האחרונים (הו"ד במשנ"ב ס"ק ז, כנזכר לעיל). והעיר בביה"ל (ד"ה אם) בשם הט"ז, דצריך היה לאסור מטעם דהיה אפשר לעשות מבעוד יום, דהא כן מבואר ברמ"א (תצה"א, ראה לעיל בהרחבה, סוגית דרכת תבלין ומלח, י"ד א', בשיטות הראשונים) לדעת היש מחמירין, דאפילו באוכל נפש עצמו כל שאפשר לעשותו מבעוד יום, אסור כי אם על ידי שינוי. וביאר הביה"ל, דכאן בלאו הכי לא התירו אלא על ידי קנון ותמחו, יש לומר דזה חשיב שינוי, דכדרכו הוא דוקא ע"י נפה וכברה, עיי"ש. מקורות: רש"י (י"ב ב', ד"ה אבל לא בטבלא). רשב"א (עבוה"ק, אה). מאירי (י"ד א', ד"ה המשנה השלוש עשרה).

²⁹ זה לשון רש"י: מי איכא מאן דשרי ואפילו לטלטלו?! והא בטילי ליה מיעוטא לגבי רובא, והוה ליה ככוליה פסולת ולא חזי!

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

ומאירי פירשו, דפשיטא דבכי האי גוונא נוטל את האוכל (דמי איכא מאן דשרי ליטול הפסולת:!)³⁰. וכן פסק השו"ע^{34,32}
לא צריכא, דנפיש בטירחא וזוטר בשיעורא: לפי רש"י, קאי אפסולת, דאפילו כשהפסולת זוטר בשיעורא, אם טורח
ברירתה מרובה, אין ליטול הפסולת, אלא נוטל את האוכל.³³ וכן דעת רמב"ם ורשב"א. ולפי רא"ה קאי אאוכל. דהיינו
מדובר בפסולת מרובה, ואוכל זוטר בשיעורא, אבל טורח ברירת האוכל רב.³⁴ וקמ"ל דאפילו הכי, נוטל האוכל ולא
הפסולת. וכן פירש רבינו תם.³⁵ והשו"ע פסק כרמב"ם.³⁶
נמצא, אליבא דבית הלל - לפי רש"י - (1) בפסולת מרובה, הכל אסור בטלטול. (2) פסולת מועטת, אבל טורח ברירתה רב,
אסור ליטול הפסולת, ונוטל האוכל. (3) פסולת מועטת, וטורח ברירתה מועט, נוטל הפסולת. לפי רמב"ם, רשב"א, ושו"ע -
(1-2) בפסולת מרובה, או מועטת וטורח ברירתה רב, נוטל האוכל. (3) פסולת מועטת וטורח ברירתה מועט, נוטל הפסולת.
לפי רא"ה ורבינו תם - (4) בפסולת מרובה, נוטל האוכל, אף כשנפיש האוכל בטירחא. (2-3) פסולת מועטת, אף אם טורח
ברירתה רב, נוטל הפסולת.³⁷
רבן גמליאל אומר אף מדיח ושולה: כתב רמב"ם שאין הלכה כרבן גמליאל.³⁸ וכן נראה שהוא דעת הפוסקים שלא
הזכירוהו. ורבינו ירוחם פסק כרבן גמליאל.³⁹ והשו"ע סתם.⁴⁰

³⁰ הרי"ף גרס: פשיטא! מי איכא מאן דשרי. וכן גירסת רא"ה, ריטב"א, והגהות מיימוניות. וביאר רא"ה: הא ודאי לכולי עלמא אסור (ליטול
הפסולת)! דאיכא ב' לריעותא: דכיון דפסולת מרובה, הוה ליה כמאן דאיתיה בעיניה. ותו, דאיכא טירחא יתירה (לברור הפסולת),
פשיטא דודאי אסור! והוכיח המאירי שאין איסור ליטול האוכל, גם כשהפסולת מרובה, שהרי בפגה שטמנה בתבן, וחררה שטמנה
בגחלים, אמרו במסכת שבת (קכ"ג א') שתוחבין בכוש או בכרכר, אלמא אין אוכל בטל מצד דבר שאינו ניטל שעליו!
³¹ או"ח תקיב. מקורות: רמב"ם (הל' יום טוב גטז, ושם הגמ"י אות נ). רשב"א (עבוה"ק אה, עמ' כו). רש"י (ד"ה מי). אור זרוע (הל' יו"ט,
סי' שמ). תוספות (ד"ה הבורר). רא"ש (סי' כג). רא"ה (ד"ה פסולת).
³² כתב הרא"ש (סי' כג): נראה דאגוזים ובטנים שנשתברו ומונחין עדיין בקליפתן, אף על פי שהקליפה מרובה על האוכל לא מיקרי שם
פסולת עליהו, כיון דאורחיהו בהכי והוי שומר לפירי. ולא דמו לעצמות וקליפין שכבר נפרדו לגמרי מן האוכל. וכן פסק הרמ"א
(או"ח תקיב).
³³ והכי קאמר: במה דברים אמורים? בזמן שטורח האוכל מרובה על של פסולת, הוא דקא אמרי בית הלל נוטל פסולת, דמעוטי בטרחא
עדיף. אבל אם טורח הפסולת מרובה על של האוכל, דברי הכל כו'. רש"י.
³⁴ שהפסולת גסה, ואם היה בורר הפסולת, היה טירחא מועט. מהו דתימא כיון דזוטר בטירחא (בברירת הפסולת), דהשתא איכא חדא
למעליותא, לישתרי קמ"ל.
³⁵ וכתבו תוספות בשם רבינו תם: דטעמא משום דכי אוכל מרובה על הפסולת, הוה פסולת כבטל לגבי רובו, ומותר ליטלו מן האוכל
ולזורקו. אבל פסולת מרובה על האוכל, לא בטיל ליה פסולת לגבי אוכל.
³⁶ או"ח תקיב. מקורות: רבינו תם (הו"ד בתוספות, שבת קמ"ב ב', ד"ה שאוכל). שאר מקורות, ראה פסקה קודמת.
³⁷ מקרה זה לא הוזכר בפירוש בגמרא, לפי הרא"ה. אמנם לכאורה אפשר להסיקו מסברת רבינו תם (דקאי בשיטת רא"ה בדין זה),
שהובאה בתוספות, ראה הערה בפיסקה קודמת.
³⁸ וטעמא, משום דמשמע דפליג אתנא קמא, והלכה כתנא קמא, דסתם לן תנא כוותיה. ב"י.
³⁹ ונראה שטעמו משום דאמר רבי אליעזר ב"ר צדוק כך היו נוהגים בית רבן גמליאל וכו' ומעשה רב. ב"י.
⁴⁰ או"ח תקיב. מקורות: רמב"ם (פירוש המשנה). רבינו ירוחם (תולדות אדם וחווה, נתיב ד, ח"ב).

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות השי"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

שולחן ערוך

(אורח חיים, הלכות יום טוב, סימן תקי)

ב. הבורר קטניות ביום טוב בורר כדרכו בחיקו ובתמחוי, (אם רוצה לאכלו בו ביום) (המגיד פ"ג), אבל לא בטבלה ולא בנפה ולא בכברה. במה דברים אמורים, כשהאכל מרבה על הפסלת; אבל אם היתה הפסלת מרבה על האכל, בורר את האכל ומניח את הפסלת. ואם היה טרם בברירת הפסלת מן האכל יותר מטרם ברירת האכל מן הפסלת, אף על פי שהאכל מרבה בורר את האכל ומניח את הפסלת. **הגה:** ולזים ובטנים שגשגתו ועדין בקלפיהם, לא מקרי הקלפה פסלת כיון דאורחיהו בהכי ועדין מערבין (טור).

מה מותר לשלוח לחברו ביום טוב

(י"ד ב') **משנה:** בית שמאי אומרים: אין משלחין ביום טוב (דורון איש לרעהו), אלא מנות (דבר מוכן, שאינו עשוי להניחו למחר. כגון חתיכות בשר חתוכות לפני האורחים, ודגים). ובית הלל אומרים: משלחין בהמה חיה ועוף, בין חיון בין שחוטין.

(המשך **משנה:**) משלחין יינות שמנים וסלתות וקטניות, אבל לא תבואה (שאינה ראויה היום, שאין טוחנים ביום טוב, שהיה לו לטחון מאתמול ולא יפוג טעמה). ורבי שמעון מתיר בתבואה (שיכול לבשלה בקדירה, ולכותשה במכתשת קטנה).

(המשך **משנה:**) משלחין כלים, בין תפורין בין שאינן תפורין, ואף על פי שיש בהן כלאים, והן לצורך המועד. אבל לא סנדל המסומר, ולא מנעל שאינו תפור. רבי יהודה אומר: אף לא מנעל לבן (שלא היה דרכם לנעלו), מפני שצריך אומן.

(המשך **משנה:**) זה הכלל: כל שנאותין בו ביום טוב, משלחין אותו.

תני רב יחיאל: (מה שמותר לשלוח דורון ביום טוב) ובלבד שלא יעשנו בשורה.⁴¹

תנא: אין שורה פחותה משלושה בני אדם.

בעי רב אשי: תלתא גברי ותלתא מיני, מאי?⁴² תיקו.

(ט"ו א') (שנינו במשנה) זה הכלל כל שנאותין בו ביום טוב משלחין אותו. רב ששת שרא להו לרבנן לשדורי תפילין ביומא טבא.

אמר ליה אביי: והא אנן תנן, כל שנאותין בו ביום טוב, משלחין אותו (ותפילין, אין נאותים בהם ביום טוב)!

הכי קאמר: כל שנאותין בו בחול (שהוא מתוקן כל צרכו), משלחין אותו ביום טוב.^{43, 44}

⁴¹ לא ישלח הדורון על ידי אנשים הרבה דאושא מלתא, ונראים כמוליכים למכור בשוק. רש"י.

⁴² מי אזלינן בתר כל מין ומין ושרי, כי היכא דיכול לשלוח איש אחד עם כל מין זה בלא זה, השתא נמי שרי, או דלמא השתא מיהא אוושא מלתא. רש"י.

⁴³ רשב"א פירש, שאע"פ שאין ראוי להשתמש בו ביום טוב, שמחה היא לו, שמתכבד במתנותיו אצל חברו, והרי זה כצורך היום. ובהשלמה כתב דלהתלמד קא משדר להו.

⁴⁴ כאן מובא קטע לגבי תפילין - היה בא בדרך ותפילין בראשו ושקעה עליו החמה - והבאתיו ב"נתיבי הלכה" עירובין, ריש פרק המוצא

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולמן בן הרב ישראל זצ"ל

שיטות הראשונים

תלתא גברי ותלתא מיני: בעיא בגמרא ולא איפשיטא. **והרמב"ם** פסקה לקולא. דהוי ספיקא דרבנן. וכן פסק **סמ"ג**.
והר"ן כתב בשם **בעל הלכות גדולות** שפסק לחומרא. ושכן נראה דעת **הרי"ף** שהשמיטה. ונשאר על זה בצ"ע. **והשו"ע**
פסק **כרמב"ם**.⁴⁵

שליחת תבואה ביום טוב: לתנא קמא אין משלחין תבואה, ורבי שמעון מתיר. **הרי"ף** הביא ברייתא המפרשת דברי רבי
שמעון. ומשמע שפוסק כרבי שמעון.⁴⁶ וכן פסק **רשב"א**. ודעת **רמב"ם ורא"ש** דהלכה כתנא קמא. וכן פסק **השו"ע**.⁴⁷
שדורי תפילין ביומא טבא: פסקו **כל הראשונים** כרב ששת, דשרי לרבנן לשדורי תפילין ביומא טבא. ואף מרשות היחיד
לרשות הרבים. וכן פסק **השו"ע**.⁴⁸

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות יום טוב, סימן תקטז)

- מתר לשלח לחברו ביום טוב בהמה, חיה ועוף אפלו חיים, וינינות, שמנים וסלתות וקטניות, אבל לא תבואה, לפי
שמחסרת טחינה שהיא מלאכה האסורה ביום טוב.
- כל דבר שמתר לשלח ביום טוב, לא ישלחנו בשורה, דהינו שלשה בני אדם או יותר זה אחר זה, נושאים כלם מין
אחד; אבל אם כל אחד נושא מין אחר, מתר.
- ...ומשלחין תפילין, כיון שראויים להניחם בחל. **הגה:** וכל פיוצא בזה, אפלו דרך רשות הרבים מתר לשלחו (בית יוסף).

תפילין, כפי שהביאו הרי"ף בעירובין (לא ב בדפיו), והשמיטו כאן.

⁴⁵ או"ח תקטז, ב. מקורות: רמב"ם (שביתת יום טוב ה, ח). סמ"ג (לאוין עה). ר"ן (ז א ברי"ף, ד"ה שלא).

⁴⁶ כן הסיקו רא"ש ור"ן מדבריו. וכן כתב רשב"א בשם קצת מן הגדולים.

⁴⁷ או"ח תקטז, א. וכתב משנ"ב (ס"ק ד): ואף על גב דחטים ראוין לעשות מהן קליות, או איזה מיני תבשיל, מכל מקום כיון דסתמן
עומדות לטחינה, וטחינה אסורה ביום טוב, נראה בהולכתו שהוא לצורך חול, ומיחזי כמתעסק ביום טוב לצורך חול, ואסור. מקורות:
רמב"ם (הל' שביתת יום טוב ה, ז). רא"ש (ס"ל כד). רשב"א (עבוה"ק ג, ח, עמ' עה). ר"ן (ז א ברי"ף, ד"ה רסיסים).

⁴⁸ או"ח תקטז, ג. ברשב"א מפורש דאף מוציא מרשות היחיד לרשות הרבים. וכתב הב"י שכן נראה מדברי הפוסקים שסתמו דבריהם.
דכיון דאיכא שמחת יום טוב בשילוח מתנות אלו, שפיר הוי צורך יום טוב. מקורות: רי"ף (ח א בדפיו). רמב"ם (הל' שביתת יו"ט, ה, ו).
רשב"א (עבוה"ק, ג, ח, עמ' עז). רא"ש (ס"ל כה).